

USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

2627

Ustavni sud Republike Hrvatske, u Drugom vijeću za odlučivanje o ustavnim tužbama, u sastavu sutkinja Snježana Bagić, predsjednica Vijeća, te suci Mato Arlović, Marko Babić, Davor Krapac, Antun Palarić i Duška Šarin, članovi Vijeća, u postupku koji je ustavnom tužbom pokrenuo A. iz D., kojeg zastupa Ines Bojić, odvjetnica u Zagrebu, na sjednici održanoj 28. listopada 2015. jednoglasno je donio

ODLUKU

I. Ustavna tužba se odbija.

II. Ova odluka objavit će se u »Narodnim novinama«.

i

RJEŠENJE

I. Ustavna tužba, u dijelu prigovora u kojem se podnositelj poziva na povredu prava na razumnu duljinu postupka zajamčenog člankom 29. stavkom 1. u vezi s člankom 35. Ustava Republike Hrvatske (»Narodne novine« broj 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10. i 5/14.) i u odnosu na rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Gžzp 496/14-2 od 20. studenoga 2014. se odbacuje.

II. Ovo rješenje objavit će se u »Narodnim novinama«.

O b r a z l o ž e n j e o d l u k e

I. POSTUPAK PRED USTAVNIM SUDOM

1. Ustavnu tužbu je podnio A., državljanin D. (u daljnjem tekstu: podnositelj), kojeg u postupku pred Ustavnim sudom zastupa Ines Bojić, odvjetnica u Zagrebu. Ustavna tužba podnesena je 31. prosinca 2014.

Ustavna tužba podnesena je protiv rješenja Županijskog suda u Zagrebu broj: 34 Gž2-470/2014-2 od 22. listopada 2014. (u daljnjem tekstu: drugostupanjsko rješenje) kojim je odbijena podnositeljeva žalba i potvrđeno rješenje Općinskog građanskog suda u Zagrebu broj: 143-RIO-538/12-90 od 21. svibnja 2014. (u daljnjem tekstu: prvostupanjsko rješenje).

Prvostupanjskim rješenjem odbijen je zahtjev podnositelja ustavne tužbe (predloženika u vanparničnom postupku) protiv predloženice B. iz Zagreba (supruga podnositelja) za povratak mlt. C., sina predlagatelja i predloženice, u D.

1.1. Podnositelj u ustavnoj tužbi osporava i rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Gžzp 496/14-2 od 20. studenoga 2014. kojim je odbijena kao neosnovana njegova žalba i potvrđeno rješenje Županijskog suda u Zagrebu broj: Gzp-67/13 od 15. lipnja 2014. U tom postupku podnositelj je tražio zaštitu prava na suđenje u razumnom roku i određivanje naknade zbog duljine postupka koji se vodio pred Općinskim građanskim sudom u Zagrebu radi povratka djeteta (broj: RIO-538/12).

2. Podnositelj smatra da su mu osporenim odlukama povrijeđena prava zajamčena člancima 29. stavkom 1. i 35. Ustava Republike Hrvatske (»Narodne novine« broj 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10. i 5/14.). Također smatra povrijeđenima i članke 6., 8. i 13. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (»Narodne novine – Međunarodni ugovori« broj 18/97., 6/99. – pročišćeni tekst, 8/99., – ispr., 14/02. i 1/06.; u daljnjem tekstu: Konvencija).

3. Za potrebe ustavnosudskog postupka, a na temelju članka 69. alineje 3. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (»Narodne novine« broj 99/99., 29/02. i 49/02. – pročišćeni tekst; u daljnjem tekstu: Ustavni zakon), izvršen je uvid u spis Općinskog građanskog suda u Zagrebu broj: RIO-538/12.

II. ČINJENICE I OKOLNOSTI PREDMETA

4. Uvidom u pribavljeni spis Općinskog građanskog suda u Zagrebu utvrđeno je:

Podnositelj i predloženica B. su roditelji mlt. C., rođenog 29. studenoga 2008. u Zagrebu (državljanin Republike Hrvatske i D.; u daljnjem tekstu: mlt. C.) s prijavljenim prebivalištem u Zagrebu.

Mlt. C. u dobi od 6 mjeseci s roditeljima je otišao u D. (u daljnjem tekstu: D.) gdje je s prekidima boravio do lipnja 2011. kada se, uz pisano odobrenje podnositelja, s majkom vratio u Hrvatsku, u Zagreb, gdje i sada živi s majkom.

Podnositeljeva supruga je 7. rujna 2011., nakon što je s mlt. C. bila u Hrvatskoj i trebala se vratiti u D. 31. kolovoza 2011., obavijestila podnositelja e-porukom da ona i mlt. C. ostaju u Hrvatskoj te da je protiv podnositelja podnijela tužbu radi razvoda braka.

Supruga podnositelja 12. srpnja 2011. podnijela Općinskom građanskom sudu u Zagrebu tužbu radi razvoda braka i skrbništva nad mlt. C. (P2-1242/11). Općinski građanski sud u Zagrebu donio je 15. listopada 2012. rješenje kojim je odredio privremeno skrbništvo nad mlt. C. supruzi podnositelja.

Podnositelj je, pozivom na Hašku konvenciju o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece (»Narodne novine – Međunarodni ugovori« broj 4/94.; u daljnjem tekstu: HKoGAMoD), 9. rujna 2011., podnio zahtjev Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske (kao hrvatskom središnjem tijelu u smislu Haške konvencije o otmici djece; u daljnjem tekstu: Ministarstvo), u kojem je naveo da je njegova supruga protupravno zadržala mlt. C. u Zagrebu te da Ministarstvo hitno kontaktira njegovu suprugu i poduzme odgovarajuće mjere radi dobrovoljnog povratka mlt. C. u D.

Službeni zahtjev D. za povratak mlt. C. zaprimljen je u Ministarstvo 3. listopada 2011.

4.1. Podnositeljev zahtjev za vraćanje mlt. C. i priloženu dokumentaciju Ministarstvo je podneskom od 13. listopada 2011. dostavilo Općinskom građanskom sudu u Zagrebu na daljnje postupanje (zaprimljeno na sudu 14. listopada 2011.).

Među priloženom dokumentacijom dostavljeno je izvješće Centra za socijalnu skrb E. od 28. rujna 2011. Iz navedenog izvješća slijedi da je B. upoznata sa zahtjevom podnositelja te da je u vezi njegova zahtjeva dala izjavu.

U izvješću je, između ostalog, navedeno:

»Majka djeteta ... u bitnom izjavila da su navodi oca ... da bi nezakonito zadržala mlt. C. ... u cijelosti neosnovani. Iznijela je podatke u svezi odvijanja obiteljske dinamike, za vrijeme dok su živjeli zajedno s djetetom u D. od 22.05 2009. godine, ističući emocionalno, psihičko, zlostavljanje supruge prema djetetu i njoj ... Smatra da razlog zašto se nije vratila dana 31.08.2011. godine bi njezin suprug morao znati. ...

Nije protiv odvijanja susreta i djeteta sa ocem, samo bi željela da neka stručna osoba nadzire te susrete ...«

Općinskom građanskom sudu u Zagrebu dostavljeno je izvješće i mišljenje stručnog tima Zavoda za socijalnu skrb E. od 15. i 19. prosinca 2011., u vezi podnositeljevog zahtjeva, koje je sačinjeno nakon obavljenog intervjua s B. i njezinim roditeljima, te izvršenog izvida na adresi u Zagrebu u kojem B. živi s mlt. C.

U zaključku izvješća je navedeno:

»... slijedom navedenog, procjenjuje se da majka adekvatno skrbi o mlt. C., prepoznaje njegove potrebe i adekvatno ih zadovoljava. Emocionalno je pozitivno usmjerena na dijete, koje joj je privrženo. Nije sklona umanjivati ulogu oca, potiče C. na održavanje kontakta s njim, no ima potrebu zaštititi dijete od eventualnih nerazumnih postupaka oca, kojima se on navodno prijetio. U tom kontekstu njena bojazan procjenjuje se realnom. Kod mlt. C. ne nalazi se elemenata traumatiziranosti uslijed odvojenosti od oca, stječe se dojam da je prilagođen trenutnoj situaciji. Majka je upućena da na dobi primjeren način upozna dijete s odlukom o razvodu, te da mu u tome pruži adekvatnu podršku. Procjenjuje se da za to posjeduje dostatan kapacitet.

Obzirom na navedeno, te činjenicu da je mlt. C. emocionalno vezan za majku, s kojom od rođenja svakodnevno boravi, očekuje se da bi odvajanje od nje radi povratka ocu, doživio traumatskim. Stoga se u cilju zaštite najboljeg interesa djeteta, ne preporuča povratak mlt. C. ocu u D.«

Podnositelj je 22. prosinca 2011. dostavio ovjerenu presliku odluke X. od 26. listopada 2011. kojom je podnositelju dodijeljeno privremeno skrbništvo nad mlt. C.

Podnositelj se podneskom od 26. siječnja 2012. očitovao na navedene nalaze i mišljenje Centra za socijalnu skrb (od 15. i 19. prosinca 2011.) u kojem ističe da isti »ne odgovaraju ciljevima, duhu i smislu Haške konvencije ...« jer je smisao »Konvencije promptno vraćanje djeteta u mjesto posljednjeg boravišta ... a ne procjena adaptiranosti djeteta na nove uvjete.« Podnositelj se pritom očitovao na izjavu supruge, te je njene navode u izjavi ocijenio neistinitima.

4.2. Općinski građanski sud u Zagrebu rješenjem broj: 148 RIO-519/11-36 od 15. ožujka 2012. odbio je podnositeljev zahtjev, dok je Županijski sud u Zagrebu uvažio žalbu podnositelja i rješenjem broj: 343 GŽ2-238/12-2 od 2. srpnja 2012. ukinuo rješenje Općinskog građanskog suda u Zagrebu i predmet vratio istom sudu na ponovni postupak (s uputom za daljnje postupanje).

5. U ponovljenom postupku, podnositelj je 17. listopada 2012. zatražio izuzeće sutkinje koja je odlučivala u prvostupanjskom postupku, zbog navodne pristranosti, te je predsjednik Općinskog građanskog suda u Zagrebu 21. siječnja 2013. odobrio zatraženo izuzeće i 30. siječnja 2013. predmet je dodijeljen drugom sucu.

Podneskom od 28. siječnja 2013. podnositelj je dostavio sudu na uvid snimke razgovora koje je vodio s mlt. C. preko Skype-a i zatražio donošenje privremene mjere o oduzimanju putovnice mlt. C. radi sprječavanja supruge da ga odvede iz Hrvatske.

Općinski građanski sud u Zagrebu pozvao je 4. veljače 2013. podnositelja da za mlt. C. dostavi potvrde nadležnih D. vlasti o njegovom stalnom boravku u D. i njegovom socijalnom podrijetlu, koje podatke je podnositelj dostavio 22. veljače 2013.

Podnositelj je u podnesku od 14. veljače 2013. zatražio da Općinski građanski sud u Zagrebu, na temelju priloženih dokaza, zakaže ročište i hitno »naredi povratak djeteta u D.«

U ponovljenom postupku pribavljeno je mišljenje psihologa Centra za socijalnu skrb E. od 25. ožujka 2013., koje je sačinjeno na temelju obavljenog razgovora s mlt. C. i B. ponaosob, te na temelju opažanja njihove interakcije, izvješća dječjeg vrtića koji je mlt. C. pohađao i ostale pribavljene dokumentacije. U navedenom mišljenju je istaknuto:

»Zaključno, slijedom navedenog, procjenjuje se da je mlt. C. urednog psihofizičkog razvoja, dobro prilagođen životu uz majku i njezinu obitelj, te primjereno socijaliziran u vrtićkoj sredini. Imajući u vidu da je, zbog dobi i majčine intenzivne skrbi o njemu od samog rođenja primarno emocionalno vezan za majku, procjenjuje se da bi odvajanje od nje radi života s ocem, doživio traumatskim.«

Podneskom od 8. travnja 2013. podnositelj se očitovao na zaprimljeno mišljenje koje ocjenjuje »manjkavim i neprofesionalnim«, te smatra da bi mlt. C. trebao »biti upućen na obradu od strane nepristranih stručnjaka odnosno institucije koja dosada nije sudjelovala u postupku«. U tom podnesku podnositelj navodi:

»S tim u vezi napominjemo kako je predlagatelj također spreman podvrći se obradi, ukoliko se za to ukaže potreba.«

Općinski građanski sud u Zagrebu pozvao je 6. svibnja 2013. podnositelja da dostavi dokaze o tome da se njegova supruga, (kao majka njegovog sina), može vratiti u D., a posebice da će dobiti vizu, smještaj i radnu dozvolu. Podnositelj je to učinio 29. svibnja 2013. kada je dostavio dio zatražene dokumentacije.

Općinski građanski sud u Zagrebu rješenjima od 30. rujna i 31. listopada 2013. odredio je provođenje sudskog vještačenja – obradu mlt. C. »radi davanja mišljenja i procjene da li bi povratak djeteta u D. izložilo dijete psihičkoj traumi (kako je to propisano čl. 13. st. 1. točka b) Haške konvencije ...)«, te na okolnost da li se mlt. C. prilagodio okolini u kojoj sada živi posljednje četiri godine.

Vještačenje je povjereno stalnoj sudskoj vještakinji prof. dr. sc. Z., neuropsihijatrici (uže spec. dječje i adolescentne psihijatrije), koja je nakon provedenih razgovora i opservacije (20. i 27. studenoga 2013.) s mlt. C., prvi put u prisustvu majke i drugi put u njezinoj odsutnosti, sačinila 2. prosinca 2013. nalaz i mišljenje. U iscrpnom nalazu i mišljenju kao zaključci su navedeni:

- »1. Dijete dobro adaptirano na sredinu u kojoj živi posljednje četiri godine.
2. Dijete ne pokazuje znakove traumatiziranosti.
3. Majka nije negativno utjecala na dijete vezano uz odnos sa ocem, barem isto nije registrirano tijekom opservacije i rada sa dječakom.
4. Odvajanje dječaka od majke bila bi trauma za dijete jer mu je majka sigurna osoba kao i okruženje u kojem živi.
5. Premještaj dječaka u drugu sredinu bio bi trauma, no mogao bi je savladati ukoliko bi sa njim živjela majka i to u skladnoj i usklađenoj atmosferi.
6. Odnos dječaka i majke ocjenjuje se pozitivnim kroz koji je dječak razvio siguran attachment.
7. Odnos dječaka i oca ne može se procijeniti jer isti nije prisustvovao opservaciji.
8. Obveza je roditelja da bez obzira na međusobne odnose usklađeno djeluju u odnosu na dijete i podržavajući su međusobno vezani za dijete. Opservacija dječaka ukazuje da majka nije negativno utjecala na dijete vezano za oca.«

Podnositelj je nakon zaprimanja navedenog nalaza i mišljenja podneskom od 22. siječnja 2014. dao svoje očitovanje. U očitovanju podnositelj ističe da nalaz i mišljenje upućuje na to da mlt. C. ima dobre uspomene na njega i pozitivan stav prema njemu, te da stoga, prema njegovoj ocjeni, povratkom u D. ne bi bio izložen riziku predviđenom člankom 13. stavkom 1. točkom (b) HKoGAMoD. U odnosu na nalaz i mišljenje u kojem je navedeno da bi djetetov povratak bio traumatično iskustvo za mlt. C., podnositelj ističe da to ne bi bio slučaj da su nadležni sudovi naložili njegov povratak unutar roka iz članka 11. stavka 2. HKoGAMoD.

6. Općinski građanski sud u Zagrebu 21. svibnja 2014. donio je rješenje broj: 143-RIO-538/12-90 kojim je odbio zahtjev podnositelja.

Polazeći od članaka 3., 5. i 12. HKoGAMoD-a, prvostupanjski sud je u obrazloženju rješenja naveo:

»Uvidom u zahtjev za vraćanje podnesen 14. listopada 2011. ... izvod iz matične knjige vjenčanih ... presliku putovnice predloženice ... presliku putovnice mlt. C. ... i presliku putovnice predlagatelja ... rodni list mlt. C. ... sud je utvrdio kako su predlagatelj i mlt. C. državljani D., dok je predlagateljica državljanka R. Hrvatske, te je imala imigrantsku vizu koja je trajala od 05.05.2009. do 04.11.2009. godine te je imala odobren stalni boravak u D. do 22.05.2011.

Također, iz navedene dokumentacije jasno je vidljivo da su predlagatelj i predloženica sklopili brak ... te je za vrijeme trajanja braka, u Zagrebu rođen mlt. C. te su oboje navedeni kao njegovi roditelji.

Obzirom na navedeno, sud smatra da su stranke, odnosno roditelji mlt. C. dogovorno odredili mjesto boravka mlt. C. već samim tim što su zajedno živjeli u D., a mlt. C. iako je rođen u Zagrebu, ima D. državljanstvo.

Uvidom u suglasnosti predlagatelja ... sud je utvrdio kako je predlagatelj dana 01. lipnja 2011. godine pismeno potvrdio kako će njegova supruga B. zajedno sa njihovim mlt. sinom C. putovati u Europu te ima njegovo pismeno odobrenje za isto.

Uvidom u presliku e-mail poruke koju je predloženica 02.09.2011. uputila predlagatelju, sud je utvrdio kako je istom porukom supruga obavijestila kako je odlučila ostati u Zagrebu zajedno sa mlt. C. jer je našla stan i posao te je dobila financijsku potporu roditelja, a podnijela je i tužbu za razvod braka i to sve zato jer joj je prilikom zajedničkog boravka u G., u srpnju iste godine, rekao kako joj zabranjuje povratak u njihov stan u D., uskraćuje joj financijsku potporu te je sa njom završio i neka si nađe sama drugi stan i posao i financijsku potporu.

Iz navedene dokumentacije sud je utvrdio kako su ispunjeni uvjeti iz čl. 3. i 5. Konvencije jer je mlt. dijete D. državljani koji je rođen 29.11.2008. godine i do ljeta 2011. godine živio je sa oba roditelja u D. koje je napustio sa majkom i uz dozvolu oca no za ostanak i zadržavanje u Zagrebu majka nije imala dozvolu oca, odnosno roditelji mlt. C. nisu imali dogovor o promjeni mjesta trajnog boravka ili prebivališta mlt. djeteta.

Također, u vrijeme zadržavanja mlt. C. u Zagrebu, dakle početkom rujna 2011. godine nije postojala odluka o tome sa kojim će roditeljem dijete živjeti odnosno odluka u smislu čl. 3. st. 1. Konvencije, obzirom su C. roditelji u to vrijeme bili u braku te su živjeli zajedno i time su zajednički ostvarivali pravo na roditeljsku skrb u odnosu na mlt. dijete.

Uvidom u odluku o privremenom skrbništvu ... sud je utvrdio kako je dana 25. listopada 2011. godine donesena odluka posl. broj: II-CVD-16940 (PBM) o privremenom skrbništvu nad mlt. C., temeljem koje je nadležni drugostupanjski sud X., predlagatelju A. dodijelio privremenu brigu, skrbništvo i nadzor nad mlt. C. ...

Dakle, navedena odluka donesena je nakon što je mlt. C. zadržan u Zagrebu.

Slijedom navedenog sud je utvrdio kako su u vrijeme pokretanja postupka po zahtjevu predlagatelja od 14.10.2011. postojali uvjeti za primjenu čl. 12. Konvencije.

Predloženica se tijekom ovog postupka pozvala na primjenu čl. 13. st. 1. točka a i b te st. 3. Konvencije.

Kao razloge navela je slijedeće: da je i za vrijeme života sa predlagateljem gotovo u cijelosti ona vodila brigu o mlt. C. te je isti emocionalno vezan za nju, a protekom vremena te se emocionalna i životna povezanost povećala.

Nadalje, navela je kako bi za mlt. C. povratak u D. predstavljao traumu obzirom da tamo ne živi već nekoliko godina, prilikom dolaska u Zagreb bio je dijete od nepune tri godine, a posebno bi traumatičan za njega bio povratak bez njene pratnje, a ona se ne može vratiti u D. Kao razlog navodi da joj je istekla viza, nema osiguran stan i posao, a sa predlagateljem ne želi više živjeti jer je upravo zbog njegovih prijetnji i uskrate financijske potpore i ostala u Zagrebu, a ujedno je bila izložena emocionalnom, fizičkom i psihičkom te financijskom zlostavljanju čemu je svjedočio i mlt. C. te o istome svjedoči dopis Udruge za žene žrtve obiteljskog zlostavljanja ... kojoj se obratila za pomoć još u vrijeme zajedničkog života sa predlagateljem.«

U obrazloženju prvostupanjskog rješenja, u odnosu na članak 13. HKoGAMoD-a, je navedeno:

»Čl. 13. st. 1. točka a) i b) te st. 3. Konvencije propisuje da bez obzira na odredbe prethodnih članaka Konvencije, sudski ili upravni organ države kojoj se šalje zahtjev za povratkom djeteta, nije dužan narediti povratak djeteta ako osoba, institucija ili drugo tijelo koje se suprotstavlja djetetovu povratku dokaže:

a) da osoba, institucija ili drugo tijelo koje se brine o osobi djeteta nije stvarno ostvarivalo pravo na brigu u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ili se složilo ili naknadno pristalo na odvođenje ili zadržavanje.

b) da postoji ozbiljna opasnost da bi povratak izložio dijete fizičkoj opasnosti ili psihičkoj traumi ili na drugi način doveo dijete u nepovoljan položaj.

St. 3. propisuje kako će pri razmatranju okolnosti spomenutih u ovom članku, sudski i upravni organi uzeti u obzir podatke koji se odnose na socijalno porijeklo djeteta dobivene od centralnog izvršnog organa ili nekog drugog nadležnog tijela države u kojoj je mjesto stalnog boravka djeteta.